

DESCOPERIRILE SARMATICE DIN MOLDOVA ȘI UNELE PROBLÈME ALE RELAȚIILOR SARMATO-ROMANE ÎN SECOLELE II—III E.N.

RADU-DORU AL. MAZILU

Importanța infulenței romane la Dunărea de Jos, în afara **limes**-lui roman a fost în mod deosebit subliniată în ultima vreme, afirmându-se că „La nordul Dunării de Jos se vor menține în stînga fluviului, castru cum sînt cele de la Barboși, Orlovka și Tyras, fără să poată fi precizată extinderea stăpînirii romane în afara acestora sau cît din teritoriul învecinat era efectiv controlat de trupele romane”¹.

Astfel, odată cu precizarea continuității populației autohtone la nord de Dunăre după anul 271 e.n. se evidențiază, pe baza unor cercetări a izvoarelor scrise, coroborate cu sursele arheologice cele mai recente, precum și ale unor noi interpretări profunde și nuanțate — procesul local al romanizării populațiilor libere de la nord de Dunăre, care n-au intrat în componența imperiului roman, trăind dincolo de **limes**, în cazul de față, în afara provinciilor imperiale romane **Moesia Inferior** și **Dacia**, adică în spațiul estic carpato-danubiano-pontic².

În acest context al evidențierii caracterului local al romanizării populațiilor libere de la nord de Dunăre și la est de Carpați apare ca extrem de actuală aprofundarea cercetării relațiilor sarmato-romane, mai ales că afirmațiile istoricului N. Gostar au găsit ecou în realitatea arheologică, după cum o dovedesc recente studii și descoperiri arheologice din Moldova atît din secolele II î.e.n. — III e.n.³, cît și din secolele II—IV e.n.⁴. Pe bună dreptate, așa cum s-a subliniat, o nuanțare și aprofundare a cercetărilor din domeniul influenței permanente și eficiente a civilizației romane în zona respectivă⁴⁵, devin absolut necesare și actuale.

Pe baza acestor considerații de ordin metodologic, considerăm oportună intervenția noastră în problema relațiilor dintre sarmați, daci și romani în secolele II—III e.n., cînd sarmații au venit din est, au intrat în contact mai strîns nu numai cu populația autohtonă geto-dacică și daco-carpică, ci și cu romanii.

Relațiile sarmaților cu dacii, carpții și romanii au putut fi mai bine cercetate, datorită studierii complexelor funerare sarmatice, descoperite în Moldova și datînd din secolele II—III e.n.

Astfel, analiza inventarelor mormintelor sarmatice a permis să se constate că sarmații, pătrunși la apus de Nistru, la Dunărea de Jos și apoi în Cîmpia Munteană, au împrumutat unele elemente ale culturii materiale și spirituale dacice, carpice și romane.

Sarmații au pătruns treptat în spațiul estic extra-carpatic geto-dacic încă la sfîrșitul secolului I e.n. și începutul secolului al II-lea e.n., după cum dovedesc descoperirile de la Ștefănești⁶ și Vaslui⁷, observîndu-se puternice influențe reciproce. După cucerirea Daciei de către romani, sarmații, foștii aliați ai dacilor, au pătruns masiv în părțile estice și sudice extra-carpătice, conviețuind în Moldova cu costobocii⁸ și carpții⁹.

În stadiul actual al cercetărilor, pe baza rezultatelor oferite de studierea comparativă a peste 40 de complexe funerare sarmatice din întreaga Moldovă¹⁰, am ajuns la concluzia că necropolele și mormintele izolate sarmatice sînt bine repartizate geografic, atît în regiunea stepei Jijiei, cît și în regiunile colinare ale Podișului Central-Moldovenesc, inclusiv colinele Tutovei¹¹, în depresiunea Prut-Elan-Horincea și în Cîmpia Siretului, lipsind însă total în regiunea subcarpatică.

În această zonă geografică s-a observat în mediul autohton geto-dacic și daco-carpic o influență sarmatică, așa cum rezultă din descoperirea unui mormînt sarmatic, în așezarea dacică fortificată de pe malul stîng al Siretului de la Răcătău¹². În plus, descoperirile sarmatice din colinele Tutovei, ca și cele din zona Galaților¹³ și a Cîmpiei Muntene¹⁴ dovedesc o puternică influență romană, manifestată pregnant în mediul sarmatic și explicată printr-un mai strîns contact economic și politic a lumii sarmatice cu civilizația romană.

În spațiul estic extra-carpatic dacic, contactul sarmaților cu civilizația romană este dovedită de prezența ceramicii de factură romană și provincial romană în complexele funerare sarmatice descoperite în ultima vreme. Elementele de cultură materială evidențiate de cercetarea comparativă sînt dovada unei conviețuiri mai îndelungate la granițele nord-dunărene ale imperiului roman, unde triburile sarmatice ale roxolanilor își fac apariția de timpuriu, imediat după plecarea iazigilor în cîmpia Panonică. Aceasta o dovedește mormîntul sarmatic de la Olănești de pe malul drept al Nistrului¹⁵, în care s-au găsit obiecte de proveniență romană.

Contactul între sarmați și romani s-a stabilit încă din vremea lui August, iar presiunea mare a triburilor sarmatice în imperiu este bine cunoscută în izvoarele scrise. Sarmații au periclitat controlul romanilor atît la Dunărea de Jos, cît și pe litoralul nord-vestic al Mării Negre. Se pare că activitatea desfășurată, pe o întreagă decadă, între anii 57 și 67 e.n. de către guvernatorul **Moesiei** Tiberius Plautius Silvanus Aelianus, să se fi aflat nu numai în legătură cu interesele romane la graniță, ci și cu acele mari pagube produse populației băștinașe geto-dacice de

către sarmații invadatori. Transferul celor 100 000 de „transdanubieni” n-a produs o golire de populație în Cimpia Munteniei, deoarece cel mai vechi mormint sarmatic descoperit la Ulmeni datează din secolele II-III e.n., ceea ce ne dovedește că roxolanii n-au pătruns în Cimpia Munteniei, înainte de secolele amintite¹⁶.

Roxolanii ajunși la Nistru și-au consolidat poziția în această zonă, de unde împreună cu băștinașii geți de pe Nistru au produs raiduri războinice la Dunărea de Jos. Concomitent, roxolanii și-au desfășurat și acțiunile de nomadizare și semi-sedentarizare în Cimpiile Moldovei și Munteniei, de vreme ce la începutul secolului al II-lea e.n. ei participă activ la lupta dacilor cu romanii, fiind vecinii răsăriteni ai dacilor.

La vremea cuceririi Daciei de către împăratul Traian, deci la începutul secolului al II-lea e.n., repartitia geografică a sarmaților în fosta Dacie a regelui Decebal a putut fi precizată datorită descoperirilor arheologice. De pildă, atunci când romanii au construit castrele din preajma dealurilor Munteniei, populația locală era dacică, după cum o dovedesc descoperirile de la Drajna de Jos. De asemenea, tot datorită descoperirilor arheologice din Moldova se face dovada că sarmații n-au pătruns dincolo de Siret, în zona dealurilor și în regiunea subcarpatică, deoarece descoperirile de la Gabăra, Poiana-Dulcești și cele din Podișul Sucevei¹⁷ ne dovedesc doar o influență sarmatică. Aceasta din urmă s-a manifestat mai pregnant în mediul dacilor liberi, adică a carpilor, sub hegemonia cărora în secolul al III-lea e.n., sarmații se răspindesc în grupuri mai compacte în spațiul estic și sud-estic extra-carpatic, conviețuind cu populația autohtonă, adică a dacilor liberi, care se aflau în strânse relații cu civilizația romană.

Contactul sarmaților cu romanii se va prelungi pînă în secolul al IV-lea e.n., cînd pe teritoriul Moldovei sînt prezenți alanii, un alt trib de origine sarmatică, puternic influențat de civilizația romană¹⁸. Astfel, populațiile libere, aflate la nord de Dunăre din spațiul estic extra-carpatic, au cunoscut un strîns și permanent contact cu imperiul roman, fiind evidențiat mai ales procesul economic și politic extrem de important în ceea ce privește aprofundarea nuanțată a problemei de caracter local a romanizării acestor populații din spațiul cercetat, după cum a precizat, la vremea sa, mult regretatul istoric Nicolae Gostar, în memoria căruia dedicăm aceste modeste considerații de ordin istoric local.

NOTE

¹ I.H. Crișan, în „Era Socialistă”, 58, 1978, 10, p. 28—30, 35.

² N. Gostar, în „Era Socialistă”, 59, 1979, 6, p. 34—37, 52; idem, în A.I.I.A.I., XVII, 1980, p. 1—9.

³ S. Sanie, *Civilizația romană la est de Carpați. Secolele II î.e.n.—III e.n.*, Iași, 1981.

⁴ I. Ioniță, *Din istoria și civilizația dacilor liberi. Dacii din spațiul extra-carpatic în secolele II—IV e.n.*, Iași, 1982.

⁵ Al. Andronic, în *Studia antiqua et archaeologica*, I, Iași, 1983, p. 192.

⁶ N. Zaharia, Em. Zaharia, în *Hierasus*, I, Botoșani, 1974, p. 136; Vezi și Al. Andronic, în *Carpica*, XI, 1979, p. 165—169.

⁷ Al. Andronic, în SCIV, 14, 1963, 2, p. 347—360, fig. 2/1—3, 3/1—6, 4/1—6.

⁸ N. Gostar, în CI, I, 1970, p. 109—117; idem, în SAI, XIX, 1972, p. 79—87.

⁹ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973.

¹⁰ Radu-Doru Alexandru Mazilu, *Sarmații pe teritoriul Moldovei și legăturile lor cu dacii și romanii*, Iași, (Ms. lucrare de licență la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași).

¹¹ V. Palade, în CI, IX—X, 1978—1979, p. 247—260.

¹² V. Căpitanu, în MCA, Oradea, 1979, p. 139—141.

¹³ I.T. Dragomir, în RM, 1965, 4, p. 363—365, fig. 1/1—9, 2/1—2.

¹⁴ S. Morintz, E. Ionescu, în *Sesiunea de comunicări științifice a Muzeelor de istorie, decembrie 1964*, II, București, 1971, p. 37—54.

¹⁵ A.I. Meliukova, în SA, 1962, 1, p. 195 și urm.

¹⁶ Vezi nota 14.

¹⁷ M. Ignat, în MCA, Oradea, 1979, p. 159—160.

¹⁸ Gh. Bichir, în *Pontica*, 5, 1972, p. 137—176; idem, *Dacia*, NS, 21, 1977, p. 167—197.